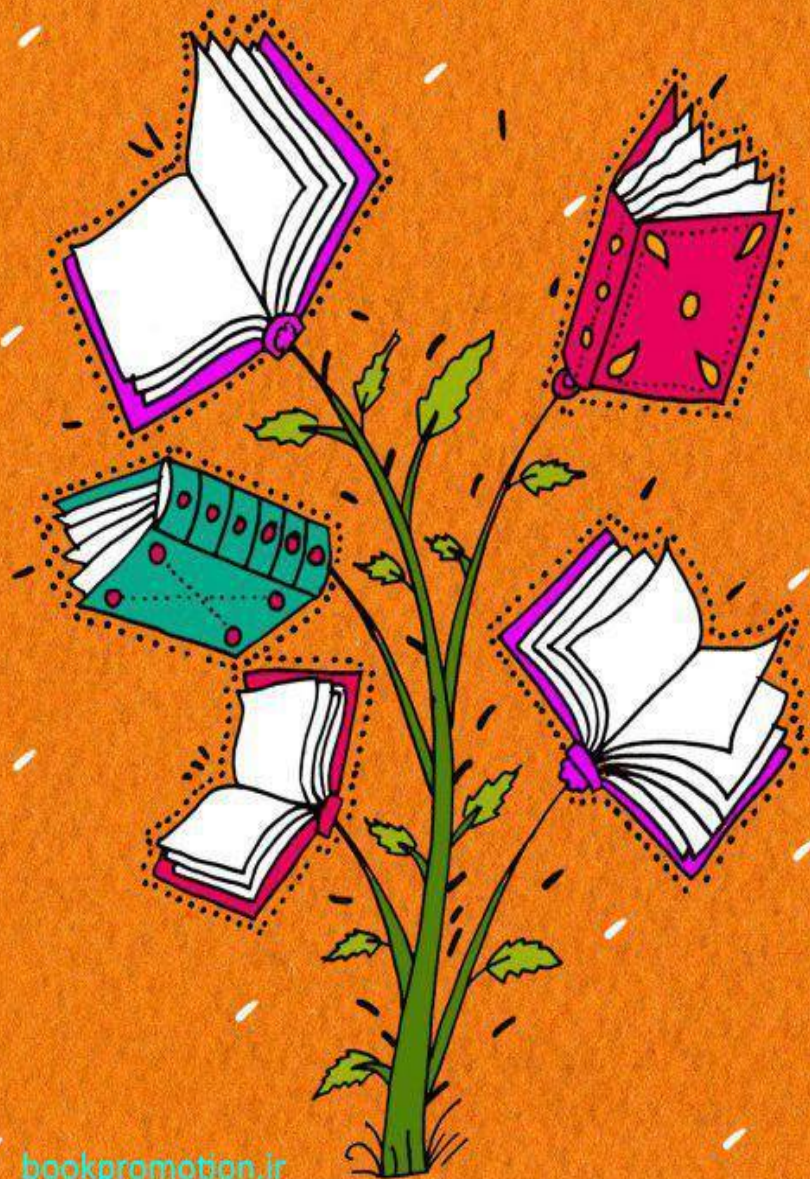

فواید کتاب خوانی کودک

با کودکان شیر خوار، نوپا، نوباوه، پیش دبستان

اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

فواید کتاب خوانی

با کودکان شیرخوار، نوپا، نوباوه، پیش دبستان

زیر نظر: علی اصغر سیدآبادی

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

معاونت امور فرهنگی
دفتر مطالعات و برنامه ریزی فرهنگی

تابستان ۱۳۹۶

فواید کتاب خوانی

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله

زیر نظر: علی اصغر سید آبادی

به سفارش دفتر مطالعات و برنامه ریزی فرهنگی

معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

فهرست

- پیشگفتار ۷
- مقدمه ۹
- تاثیر کتاب‌خوانی بر سلول‌های مغز کودک شیرخوار و دیگر گروه‌های سنی ۱۰
- تاثیرات ویژه داستان بر ذهن کودک و بازتاب آن در جامعه ۱۲
- تاثیر کتاب‌خوانی بر ماندگاری توانایی تمرکز کودکان شیرخوار ۱۳
- تاثیر کتاب‌خوانی بر رشد و پرورش زبانی کودک ۱۳
- تاثیر کتاب‌خوانی بر رشد و پرورش شناختی کودک ۱۵
- تاثیر کتاب‌خوانی بر رشد و پرورش عاطفی - شخصیتی کودک ۱۸
- تاثیر کتاب‌خوانی بر رشد و پرورش اجتماعی کودک ۱۹
- تاثیر کتاب‌خوانی بر حواس پنجگانه کودک ۲۰
- تاثیرات درمانی خواندن کتاب بر فرد ۲۱
- تاثیر کتاب‌خوانی بر هوش‌های چندگانه ۲۳
- تاثیر کتاب‌خوانی بر هوش هیجانی (هوش عاطفی) ۲۴
- تاثیر کتاب‌خوانی بر پرورش مهارت‌های تفکر ۲۶
- تقویت سواد خواندن و پرورش خلاقیت ۲۷

۲۹.....	تأثیر کتاب‌خوانی بر ایجاد لذت فعال
۳۰.....	تأثیر اقتصادی کتاب‌خوانی
۳۰.....	تأثیر کتاب‌خوانی از نوع داستان بر ارزش‌های اجتماعی
۳۱.....	منابع

پیش‌گفتار

در پی انعقاد تفاهم‌نامه همکاری میان معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان بهزیستی کشور با هدف تشویق کودکان به خواندن کتاب و استفاده بهینه از ظرفیت مهدهای کودک برای ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در خانواده‌ها و همچنین بهره‌گیری از ظرفیت‌های کتاب‌خوانی برای تعمیق و گسترش آموزش‌های موردنیاز مهدکودک‌ها، مقرر شد که یک روز در هفته در مهدهای کودک سراسر کشور با برنامه‌های متنوع و متناسب با اصول آموزش کودکان و شیوه‌های خلاقانه ترویج کتاب‌خوانی همچون نمایش خلاق، قصه‌گویی، نقاشی و کاردستی بر اساس کتاب به فعالیت‌های کتاب‌خوانی اختصاص یابد.

این فعالیت‌ها، تمامی گروه‌های سنی از جمله نوزادان و کودکان زیر یک سال را نیز شامل می‌شود. به‌منظور اجرایی کردن این امر، دوره‌های آموزش ترویج کتاب‌خوانی برای مدیران و مربیان مهدهای کودک توسط معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری سازمان بهزیستی کشور طراحی و به‌صورت آزمایشی در برخی از شهرها از جمله سبزوار، نیشابور، ری، کاشان، اصفهان، تبریز، شهرکرد، رشت، گنبدکاووس، شیراز، یزد، بوشهر، خورموج، دزفول و رامهرمز برگزار شد.

افزون بر این، فعالیت‌های مشترکی که در چارچوب تفاهم‌نامه مزبور موردتوافق طرفین قرار گرفته به شرح زیر است:

۱. اختصاص یک روز در هفته به فعالیت‌های کتاب‌خوانی در مهدکودک‌ها

(از طرف سازمان بهزیستی کشور روز دوشنبه اعلام شده است.)

۲. امکان ارائه تخفیف ویژه توسط معاونت امور فرهنگی برای خرید کتاب از کتاب‌فروشی‌ها برای مهدکودک‌های معرفی شده از طرف سازمان بهزیستی کشور

۳. تهیه فهرست کتاب‌های مناسب برای استفاده در مهدکودک‌ها و مراکز شبه خانواده در سراسر کشور توسط معاونت امور فرهنگی

۴. حمایت از توسعه و تجهیز کتابخانه‌ها در مهدکودک‌ها و مراکز شبه خانواده از طریق کتاب‌های خریداری شده توسط هیئت انتخاب و خرید کتاب وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

۵. حمایت از برگزاری نمایشگاه و فروشگاه کتاب در مهدکودک‌ها در هفته کتاب از طرف سازمان بهزیستی کشور

۶. همکاری در برگزاری نشست‌های فرهنگی و چهره به چهره نویسندگان شاخص و مطرح کودکان و نوجوانان در مهدکودک‌ها

از آنجا که مربیان مهدکودک‌ها نقش مؤثری در پیشبرد برنامه ترویج کتاب‌خوانی دارند، دستنامه‌هایی با عنوان «مجموعه آموزشی روز کتاب‌خوانی در مهدکودک‌ها» تهیه و تدوین شده است تا ضمن بیان اهمیت کتاب خواندن برای نوزادان و کودکان، فعالیت‌های جذاب و شیوه‌های خلاقانه کتاب‌خوانی را همچون قصه‌گویی، نقاشی، نمایش خلاق، بازی با کتاب، کتاب‌سازی و سایر فعالیت‌ها آموزش دهند.

دفتر امور کودکان و نوجوانان

معاونت امور اجتماعی

سازمان بهزیستی کشور

دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی

معاونت امور فرهنگی

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

فواید کتاب‌خوانی

گروه سنی پیش‌دبستان از هنگامی که کودک در بطن مادر پرورش می‌یابد، آغاز می‌شود و تا قبل از دبستان، یعنی پایان شش سالگی ادامه دارد. این مراحل باهم تفاوت‌های کیفی دارند. در این دوران توانایی و رفتار کودک، با افزایش سن، تغییر می‌کند. می‌دانیم که چگونگی رشد و پرورش کودک در این دوران در مراحل بعدی زندگی‌اش نقش اساسی دارد.

خواندن با کودکان از دورانی که در بطن مادران خود هستند و پس از تولد موجب رشد سلول‌های مغزی آن‌ها می‌شود. خواندن با کودک از نوزادی و ایجاد لحظه‌های آرام و لذت‌بخش برای او می‌تواند در زندگی آینده‌اش تاثیرات بسیاری داشته باشد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که زمزمه کردن لالایی، متل، ترانه-بازی و حتی قصه گفتن نه‌تنها در به وجود آوردن آرامش برای جنین و به‌طور کلی کودک در دو سال اول زندگی‌اش بسیار موثر است، بلکه نقش کلیدی و مهمی در رشد و پرورش زبانی آنان دارد.

فعالیت‌هایی که کودک در مهدکودک و در مقطع پیش‌دبستان با آن‌ها روبه‌رو می‌شود علاقه به آموختن و یادگیری را چند برابر می‌کنند. در این راستا تحقیقات نشان می‌دهد که هرچه تجربیات کودک غنی‌تر باشد، رشد ذهنی او به مراتب بیشتر خواهد شد

و یادگیری‌های دوران تحصیلی در دبستان، دبیرستان و دانشگاه سریع‌تر و بهتر اتفاق می‌افتد. از این رو نقش مهدکودک بسیار مهم و جدی است، به شرطی که در این مراکز کودکان به کشف محیط اطراف خود تشویق شوند، مسائل حقیقی که برای آنان معنی دارند خود حل کنند و با دیگران در انجام و تکمیل کارها همکاری کنند. یکی از راه‌های دسترسی به این شرایط کتاب‌خوانی است.

خواندن کتاب خوب یعنی ادبیات در انواع گوناگون اثری عمیق بر رشد و پرورش زبانی، رشد و پرورش شناختی، رشد و پرورش عاطفی- شخصیتی و رشد و پرورش اجتماعی کودکان شیرخوار، نوپا، نوباوه ۱ و ۲، پیش دبستان ۱ و ۲ دارد. همچنین خواندن کتاب خوب به‌ویژه داستان بر هوش‌های چندگانه، رشد مغز، رشد تفکر تاثیر بسزایی دارد. کتاب‌خوانی از کودکی به تدریج موجب رشد و تقویت مهارت‌های زندگی؛ خودآگاهی، مهارت همدلی، مهارت ارتباط موثر، مهارت روابط بین‌فردی، مهارت مقابله با استرس، مهارت مدیریت بر هیجان‌ها، مهارت حل مسئله، مهارت تصمیم‌گیری، مهارت تفکر خلاق و مهارت تفکر نقادانه می‌شود. به یاد داشته باشیم کتاب‌خوانی منظم و پیوسته در کودکی، سبب عادت به کتاب‌خوانی در بزرگسالی می‌شود. در این راهنما فواید کتاب‌خوانی با کودکان را مرور می‌کنیم:

تاثیر کتاب‌خوانی بر سلول‌های مغز کودک شیرخوار و دیگر گروه‌های سنی

با کتاب‌خوانی برای کودکان شیرخوار، آن‌ها اطلاعاتی به دست می‌آورند که موجب می‌شود، پیوندهای جدیدی بین سلول‌های عصبی آنان برقرار شوند. در حقیقت در روزها و ماه‌های اولیه

زندگی دندریتهایی که پیام‌های انتقالی دیگر سلول‌ها را دریافت می‌کنند و تشکیل سیناپس‌ها (فواصل میان این سلول‌ها) بسیار افزایش می‌یابند و رشد می‌کنند. به نظر می‌رسد در برخی مقاطع سنی مثل ۲ تا ۴ ماهگی، ۷ تا ۸ ماهگی، ۱۲ تا ۱۳ ماهگی و ۱۸ تا ۲۴ ماهگی شاهد فورانی در تشکیل پیوندهای سلول‌های عصبی کودک انسان هستیم. همین دوران تشکیل پیوندهای عصبی است که باعث جهش توانایی‌های شناختی کودک می‌شود. جالب است بدانیم رشد مغز بر توانایی‌های کودک تاثیر می‌گذارد و تجارب کودک بر رشد و تحول مغز^۱.

تحقیقات نشان می‌دهد که خواندن به رشد کیفی مغز همه گروه‌های سنی و به‌طور خاص کودکان شیرخوار یاری می‌رساند: نمونه؛ در **دانشگاه کارنگی ملون**^۲ آزمایشی روی تعدادی از کودکان صورت گرفت. در این آزمایش کودکان به‌طور متمرکز، ۱۰۰ ساعت مطالعه کردند؛ در پایان این آزمایش ماده سفید مغز آن‌ها (بخشی از مغز که فرآیند ارتباط را بهبود می‌بخشد) افزایش پیدا کرده و آن‌ها قادر بودند بهتر بخوانند.

نمونه دیگر، **گرگوری برنس**^۳ مدیر **دانشگاه اموری**^۴ در زمینه مطالعه و تاثیر آن بر مغز انسان آزمایش‌های جالبی انجام داده است. در دانشگاه اموری ۲۱ دانشجوی مقطع کارشناسی در ۱۹ روز متوالی، مورد آموزش قرار گرفتند. در این مدت که آن‌ها سخت مشغول مطالعه کتاب‌های پیشنهادی بودند، مغز آن‌ها توسط اسکنر^۵ بررسی می‌شد. این بررسی در زمان استراحت دانشجویان نیز انجام

۱. پاول اس. کاپلان. روان‌شناسی رشد سفر پر ماجرای کودک. مترجم مهرداد فیروزبخت، (تهران: موسسه خدمات فرهنگی، ۱۳۸۱)، ص ۲۹۵.

2. Carnegie Mellon University

3. Gregory Berns

4. Emory University

5. fMRI

شد. نتیجه مقایسه ام آر آی‌های دانشجویان نشان داد که هنگامی که آن‌ها مطالعه می‌کردند، در بخش تمپورال چپ مغزشان (بخش مربوط به زبان) پیوندهای جدیدی ایجاد شده است. این تغییرات عصبی می‌تواند نشان دهنده این باشد که در فرآیند مطالعه **رمان**، احتمال تغییرات فیزیکی هم هست. نتایج تحقیقات، با وجود جالب توجه بودنش، این سوال را به ذهن می‌رساند که این تغییرات، تا چه حد ماندگار هستند. برنس مدیر دانشگاه اموری در پاسخ به این سوال می‌گوید که اگر مطالعه، از روی علاقه باشد، این تاثیر، عمیق‌تر و طولانی‌تر است. با همین چند نمونه مشخص می‌شود که کتابخوانی به‌ویژه خواندن کتاب داستان در رشد مغز کودکان و دیگر گروه‌های سنی نقش بسزایی دارد.

تاثیرات ویژه داستان بر ذهن کودک و بازتاب آن در جامعه

پژوهشی در سال ۲۰۱۰ نشان داد که هر چقدر بیشتر برای کودکان کتاب بخوانیم، **نظریه ذهن** در آنها تقویت می‌شود و در نهایت باعث می‌شود، این بچه‌ها واقعا عاقلتر شوند، با محیطشان بیشتر انطباق پیدا کنند و قدرت درکشان بالاتر برود. توانایی نسبت‌دادن حالت‌های ذهنی مانند نیت، احساسات، خواسته‌ها و باورها به خود و دیگران و درک اینکه حالات ذهنی دیگران می‌تواند متفاوت از حالات ذهنی خود فرد باشد، اصطلاحاً نظریه ذهن نامیده می‌شود. امروزه نظریه ذهن برای اشاره به ظرفیت شناختی خاصی استفاده می‌شود. بر پایه رشد این ظرفیت شناختی است که رفتارهای دیگران معنی‌دار شده و قابل درک می‌شوند. عنصر اساسی در نظریه ذهن، درک عوامل هدفمندی رفتار و جهت‌دار بودن ادراک دیگران است. این توانایی بین سه تا چهار سالگی رشد می‌کند.

نظریه ذهن در عمل به کودک ابزار قدرتمندی می‌دهد تا با آن به اکتشاف، پیش‌بینی و تغییر رفتار دیگران دست بزند. اختراعات و ابتکارات بشر از این توانایی نشأت می‌گیرد و بخش مهمی از شناخت بشری محصول این توانایی است. چنین کارکردهایی برای کتاب به یک شخص محدود نمی‌ماند و می‌تواند در جامعه تأثیرگذار باشد.

تاثیر کتاب‌خوانی بر ماندگاری توانایی تمرکز کودکان شیرخوار

کودکان شیرخوار از تمرکز بالایی برخوردارند، در صورتی که این توانایی در کودکان بزرگ‌تر دیده نمی‌شود. مغز کودکان شیرخوار همواره در حال جست‌وجو و پوییش است. آن‌ها با هر چه روبه‌رو می‌شوند، اطلاعات و معنایی دریافت می‌کنند. با کتاب‌خوانی برای کودکان شیرخوار می‌توان توانایی تمرکز بالا را در آن‌ها ماندگار کرد.

تاثیر کتاب‌خوانی بر رشد و پرورش زبانی کودک

کتاب اثر عمیقی بر رشد و پرورش زبان کودک دارد. ادبیات و تجربه‌هایی که کودک از آن کسب می‌کند، موجب رشد و پرورش زبانی او می‌شود. رشد و پرورش زبانی کودک یعنی افزایش واژگان، پر بار شدن زبان گفتاری، درک لحن‌های گوناگون برآمده از موقعیت‌ها و جایگاه‌های اجتماعی متفاوت، آشنایی با بیان‌های گوناگون، شناسایی اشیاء، کنش‌ها و پدیده‌ها و نام‌گذاری آن‌ها و به‌طور کلی شناخت جهان است. سروکار داشتن کودک با کتاب موجب می‌شود او از شگفتی‌های زبانی لذت ببرد.

پژوهش‌ها نشان می‌دهد شمار واژگانی که هر روز کودکان شیرخوار می‌شنوند، مهم‌ترین عامل هوشیاری‌شان در درس و مدرسه و برخورداری از مهارت‌های اجتماعی است. بنابراین، گفت‌وگو با

کودک شیرخوار از اهمیت جدی برخوردار است. لازم به ذکر است گفت‌وگو با کودک شیرخوار باید پربار و گسترده و سرشار از واژه‌های مثبت باشد. از این رو خواندن کتاب برای کودکان شیرخوار می‌تواند این واژگان را به آن‌ها هدیه کند. زیرا واژه‌های کتاب با واژه‌هایی که در گفتار روزمره به کار می‌رود، تفاوت دارد. مطالعه نشان می‌دهد؛ زبان روزمره تا حدودی ساده و مستقیم است و پیچیدگی اندکی دارد. در کتاب واژه‌هایی مانند تاریکی، هیجان، پلنگ، پارو، ترسناک، طوطی و... وجود دارد که در گفتار روزمره وجود ندارد. با خواندن کتاب برای کودک شیرخوار نه تنها واژگان او افزایش می‌یابد بلکه گسترده و پربار می‌شوند. واژه‌هایی از کتاب که در زبان روزمره نیست در عین برانگیختن تخیل کودک شیرخوار گونه‌ای لذت و شگفتی برای کودکان شیرخوار و نوپا ایجاد می‌کند. از سوی دیگر، شنیدن این واژه‌ها سبب گسترش ارتباط‌های مغزی نوزاد می‌شود و مسیرهای عصبی سلول‌های مغزی او را تقویت می‌کند. رشد و تقویت سلول‌های مغزی به کودک اجازه می‌دهد که در آینده در گفت‌وگوهای خود هر زمان نیاز داشت از این واژه‌ها استفاده کند. کودکانی که در معرض این واژگان قرار می‌گیرند داستان‌ها و واژه‌های پیچیده را بهتر درک می‌کنند. همچنین در دوران دبستان فراگیری خواندن و نوشتن برای آن‌ها آسان می‌شود. این کودکان در دوره دبستان زبان و بیان نوشتاری روانی دارند و مهارت آن‌ها در استفاده از واژه‌های بیشتر در هر جمله حکایت از گنجینه‌ی واژگان نوشتاری پربارتر آن‌ها دارد. این کودکان در استفاده از حروف ربط و جمله‌های وابسته‌ساز برای سازگار کردن مطالب و افکار خود و با شکل‌های توصیفی مرکب نیز، مبتکرانه عمل می‌کنند. لازم به یادآوری است که فعالیت‌های همراه با کتابخوانی از جمله بحث

و گفت‌وگو، پس از خواندن کتاب کودکان را به شیوه‌ای غیرمستقیم به کاوش برمی‌انگیزد و در رشد و پیشرفت زبان و بیان شفاهی کودک تاثیر بسیاری دارد. به‌طور کلی می‌توان گفت ادبیات با ارائه الگوهای زبانی و نیز محرک‌هایی برای انجام فعالیت‌های مربوط به گفتار و نوشتار، گنجینه‌ای اساسی و سرنوشت‌ساز به شمار می‌آید.

تاثیر کتاب‌خوانی بر رشد و پرورش شناختی کودک

انسان از جمله کودک همواره به اشیاء و رویدادها توجه می‌کند، به تعبیر و تفسیر آن‌ها می‌پردازد، آن‌ها را با تجربه‌های گذشته خود مقایسه و ساماندهی و دسته‌بندی می‌کند و پس از نشانه‌گذاری به حافظه می‌سپارد. با کمک کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز با تصویرهای بزرگ رنگی می‌توان امکان دسته‌بندی اشیاء را از نظر رنگ، شکل، اندازه و کارکرد برای کودکان فراهم آورد. با استفاده از کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز می‌توان کودکان را به مقایسه اندازه‌ها برانگیخت. با استفاده از کتاب‌ها می‌توان برای کودکان فرصت‌هایی پدید آورد تا دانسته‌هایشان را به یاد آورند و حافظه کوتاه‌مدتشان فعال شود. با کتاب‌ها می‌توان امکان تشخیص و گفت‌وگو درباره تفاوت‌های موجود بین مفاهیم مختلف را برای کودکان فراهم آورد. با خواندن داستان برای کودکان، آن‌ها به تدریج توالی زمان و رخدادهای گوناگون را درک می‌کنند. به‌طور کلی ادبیات کودکان به‌ویژه کتاب‌های تصویری در رشد و پرورش کارکردهای بنیادی یعنی؛ مشاهده، مقایسه، دسته‌بندی، فرضیه‌سازی، سازماندهی، جمع‌بندی، به‌کاربردن و انتقاد کردن که با فرآیند تفکر پیوند دارند، تاثیر بسیار دارد. در ادامه شرحی کوتاه بر این کارکردی‌های بنیادی ادبیات کودک خواهیم داشت:

مشاهده: کودکان در کتاب‌های تصویری با کشف و شناسایی اشیاء، پدیده‌ها، جانوران، گیاهان،... مهارت‌های مشاهده‌گری در وجودشان تقویت می‌شود و رشد می‌کند؛ برای نمونه در کتاب **حباب پر دردسر**، نویسنده مارگارت ماهی، تصویرگر پلی دانبار، مترجم پروین علی‌پور و ناشر سروش، دخترکی حباب درست می‌کند، حباب می‌رود بالای سر داداش کوچولو دختر و او را با خود می‌برد. مخاطب در تصاویر کتاب نگرانی و عکس‌العمل دختر و مادرش و اهالی شهر را که با هم متفاوت است، مشاهده می‌کند.

مقایسه: کودکان در کتاب‌خوانی فرصت‌های بسیاری برای مقایسه اشیاء، پدیده‌ها، تصاویر کتاب باهم و... به دست می‌آورند. برای نمونه در کتاب **جانوران نباید لباس بپوشند**، نویسنده جودی بارت، تصویرگر ران بارت، مترجم فرزانه ابراهیمی و ناشر همگام با کودکان و نوجوانان کودک، مخاطب لباس پوشیدن انسان و جانوران را با هم مقایسه می‌کند و در تصاویر گوناگون کتاب مشاهده می‌کند که اگر به جانوران هم مثل آدم‌ها لباس بپوشانیم چه قدر باعث آزار و اذیتشان می‌شویم.

طبقه‌بندی: کودکان در کتاب‌ها به‌ویژه کتاب‌های مفهوم‌آموز مانند مجموعه سه‌جلدی **نی‌نی‌آموز**، نویسنده علی‌اصغر سیدآبادی، تصویرگر مهدیه صفایی‌نیا و ناشر شهر قلم، طبقه‌بندی اشیاء و مفاهیم را تجربه می‌کنند.

فرضیه‌سازی: کودکان در بسیاری از کتاب‌های تصویری پیش از ورق‌زدن هر صفحه به فرضیه‌سازی یا حدس‌زدن درباره آنچه در صفحه بعد منتظر اوست، می‌پردازد. برای نمونه در کتاب **تو لک لکی یا دارکوب**، نویسنده و تصویرگر علی‌خدایی و ناشر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، صفحه‌ها به صورت **تاشو**

طراحی شده‌اند. کودک با باز کردن یک صفحه کتاب تصویر حیوانی را می‌بیند و در صورت باز شدن هر یک از تاهای صفحه، تصویری از یک حیوان دیگر نمایان می‌شود. که بخشی از تصویر یک حیوان مربوط به تصویر بعدی هم هست؛ از این رو کودک با فرضیه‌سازی و حدس و گمان می‌تواند تصویر بعدی را پیش‌بینی کند.

سازماندهی: کودکان در کتاب‌خوانی به‌ویژه داستان، مفاهیم و

ترتیب زمانی را تجربه و درک می‌کنند. برای نمونه در کتاب **سیاه کوچولو، سفید کوچولو**، نویسنده حمیده زاهد شکرآبی، طراح و تصویرگر سمانه قاسمی و ناشر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، کودک همراه با دو خرگوش سیاه و سفید طی هفت روز در هنگام بازی گام‌به‌گام یکی از راه‌های دوست‌شدن را تجربه می‌کند.

جمع‌بندی: کودکان جمع‌بندی را به بهترین شکل به کمک

ادبیات می‌توانند بیاموزند. پس از خواندن کتاب برای کودکان می‌توان با طرح پرسش‌های گوناگون آنان را تشویق کرد تا بخشی از داستان را که دوست داشتند یا دریافتشان از داستان را برای دیگر کودکان بیان کنند.

به کاربردن و واکنش نشان دادن: کودکان برای به‌کارگیری

توانایی‌ها، مفاهیم، یافته‌ها و همچنین افکار خود نیاز به موقعیت‌های گوناگون دارند. برای نمونه؛ وقتی برای کودکان **کتاب عددآموز** خوانده می‌شود، آن‌ها اعداد را می‌شمرند و با شمردن اعداد به نوعی واکنش نشان می‌دهند. هنگامی که کتاب مفهوم‌آموز برای آنان خوانده می‌شود، علاوه بر مشاهده تصاویر لازم است که نمونه‌های ملموس مشابه کتاب را ببینند و آن‌ها را درست به کار ببرند. می‌توان گفت یکی از دلایل مهم فعالیت‌های همراه با کتاب‌خوانی دستیابی کودکان به موقعیت‌های گوناگون

برای به دست آوردن توانایی نشان دادن واکنش است.

انتقاد کردن: کودکان را به ارزیابی و انتقاد کردن، از کتاب‌هایی که برایشان می‌خوانیم، تشویق کنیم. لازم است کودکان را با ایجاد موقعیت‌ها و فرصت‌های گوناگون به ارزیابی منتقدانه و موشکافانه دعوت کنیم.

به‌طور کلی می‌توان گفت کودک به دلایل گوناگون، ذهنی خلاق دارد. او به صورت روزانه دنیا را کشف می‌کند. کتاب خوب می‌تواند فرصتی باشد که کودک دنیا را بهتر بشناسد، خلاقیت و قدرت تخیلش رشد کند و توانایی قبول و همچنین حل مشکلات را به دست آورد.

تاثیر کتابخوانی بر رشد و پرورش عاطفی - شخصیتی کودک

کودکان در دوره‌های گوناگون رشد و پرورش شخصیت، آرام آرام بیان عواطف را می‌آموزند، همدلی نسبت به دیگران را تجربه می‌کنند و احساس اعتماد به نفس را در خود افزایش می‌دهند. کسانی که با کودکان سروکار دارند باید با هدف ایجاد نگرش‌های عاطفی سالم در آن‌ها، با فراهم آوردن موقعیت‌های گوناگون، در ارتقای هرچه بیشتر سلامت روانی آن‌ها بکوشند. کتابخوانی و فعالیت‌های همراه آن یکی از روش‌هایی است که موقعیت‌های گوناگون را برای رشد و پرورش عاطفی - شخصیتی کودکان مهیا می‌کند. برای نمونه؛ کودک در کتاب تصویری به‌به، طراح و نویسنده سمانه قاسمی و ناشر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، با شنیدن داستان کرمی که داخل سیب می‌شود و جهان جدیدی را کشف می‌کند متوجه می‌شود که قبل از او کرم‌های دیگری هم وارد میوه شده‌اند و باید باهم کنار بیایند. در این کتاب کودک مخاطب درک می‌کند

که شیوه درست و قابل قبول نسبت به همسالانش پرهیز از حرف خود را به کرسی نشاندن و لجبازی است.

نمونه دیگر؛ کودک با شنیدن کتاب **مواظب گرگ‌های توی کتاب قصه باشید!**، نویسنده و تصویرگر لورن چایلد، مترجم محبوبه نجف‌خانی و ناشر زعفران، همراه با پسر کوچولویی با یکی از مشکلات جدی‌اش یعنی ترس دست‌وپنجه نرم می‌کند.

به‌طور کلی کودک در برنامه‌ی کتاب‌خوانی به‌ویژه شنیدن داستان‌ها و قصه‌های کهن با توجه به گروه سنی‌اش به تدریج به درک نسبی از هویت خویش به عنوان فردی جدا از دیگران دست می‌یابد، اعتمادبه‌نفس افزایش می‌یابد، حس استقلالش تقویت می‌شود و به همکاری و مشارکت در زندگی روزانه دعوت می‌شود. همچنین نیاز به محبت و امنیت او تا حدودی تامین می‌شود، ترس‌هایش را می‌شناسد و کم‌کم یاد می‌گیرد در روند رشد چگونه با آن‌ها کنار بیاید. کتاب‌خوانی می‌تواند کودکان را به بیان فشارهای روحی که آنان را خشمگین، ناراحت و ناامید می‌کند و چگونگی برخورد با آن‌ها تشویق کند. ادبیات، کودکان را در کشف توانایی‌های خود و رسیدن به این درک که کسب مهارت نیاز به زمان دارد، یاری می‌رساند. لازم به یادآوری است کتاب‌خوانی همراه با بحث و گفت‌وگو می‌تواند در رشد و پرورش شخصیت کودک تاثیر بسزایی داشته باشد.

تاثیر کتاب‌خوانی بر رشد و پرورش اجتماعی کودک

یکی از راه‌های رشد اجتماعی کودکان کتاب‌خوانی همراه با فعالیت‌های تعریف‌شده است. کودکان با مشاهده تصاویر کتاب و تقلید و همزادپنداری با شخصیت‌های آن، آرام آرام رشد اجتماعی

را تجربه می‌کنند. هنگامی که کودک احساسات و نقطه‌نظرات شخصیت‌های داستان را درک می‌کند و با ویژگی‌های آن‌ها آشنا می‌شود، گامی مهم در رشد شخصیت اجتماعی اوست. کودک با شنیدن کتاب‌های خوب از وجود مکان‌های جغرافیایی مختلف، جنسیت‌ها، اقوام، مذاهب گوناگون به دور از رفتارهای کلیشه‌ای آشنا می‌شود. هنگامی که کودک فعالیت‌های همراه با کتاب‌خوانی مانند بحث و گفت‌وگو، بازی، کاردستی و... را انجام می‌دهد، مشارکت در فعالیت‌های گروهی را تجربه می‌کند، بنابراین گامی دیگر در رشد و پرورش اجتماعی او رخ می‌دهد. به‌طور کلی آثار ادبی و فعالیت‌های مربوط به کتاب می‌توانند در رشد پیوند و درک کودک نسبت به دنیای پیرامونی او بسیار موثر باشند. برای نمونه؛ در کتاب **چگونه می‌توان بال شکسته‌ای را درمان کرد؟**، نویسنده و تصویرگر باب گراهام، مترجم بهمن رستم‌آبادی و ناشر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، پرنده‌ای با خوردن به شیشه بلندترین ساختمان شهر مجروح می‌شود و کسی، جز یک پسر بچه، متوجه افتادن و مجروح شدن او نمی‌شود. پسرک پرنده را به خانه می‌برد و از او مراقبت می‌کند تا دوباره بتواند پرواز کند. کودک با شنیدن این داستان مهارت‌هایی مانند کمک به دیگران و همدلی با محیط پیرامونی را تجربه کرده و تصمیم‌گیری اخلاقی پسرک را تحسین می‌کند.

تاثیر کتاب‌خوانی بر حواس پنجگانه کودک شیرخوار

با ورق زدن کتاب، در برابر دیدگان کودک شیرخوار او به تصویر در هر صفحه توجه می‌کند. تصاویر کتاب، در دستگاه‌های حسی کودک شیرخوار؛ بینایی (با دیدن رنگ‌های مختلف)، شنوایی (با

شنیدن صدای خواننده کتاب، شنیدن کاغذ هنگام ورق زدن یا شنیدن صدای کتاب در صورتی که کتاب صدادار باشد، بویایی) با چنگ زدن به شکل‌های کتاب که از آن بوهای مختلف منتشر می‌شود)، لامسه (با حس بافت‌های متفاوت در فرم‌بندی کتاب) تاثیر می‌گذارد. با گذشت زمان و تکرار کتاب‌خوانی برای کودک، او درک می‌کند که کتاب خوردنی و اسباب‌بازی نیست. با تلاش مربی و حمایت خانواده به‌ویژه مادر در خانه، این مهارت پایه‌ای، یعنی کتاب‌خوانی در کودک رشد می‌کند، به‌طوری که کودک حدود شش‌ماهگی با دیدن کتاب تلاش می‌کند تا آن را ورق بزند و در حدود هشت ماهگی توانایی ورق زدن را به دست می‌آورد. صدای خواننده کتاب، صدای کاغذ کتاب و همه محرک‌های موجود در کتاب برای کودک دل‌انگیز و لذت‌بخش است. کودکان شیرخوار با گوش سپردن به کتاب می‌توانند معنای آنچه را بیان می‌شود، درک کند و خیلی سریع آنچه را از ابتدای شیرخوارگی شنیده‌اند، بیان کنند.

تاثیرات درمانی کتاب‌خوانی بر فرد

کتاب‌درمانی یکی از شیوه‌های معمول روان‌شناسان و متخصصان آسیب‌های اجتماعی در مواجهه با مسائل و مشکلات کودکان آسیب‌دیده است. کودکان در فشارهای روحی مانند بستری بودن در بیمارستان، از دست دادن دوست، جدایی والدین، یا در شرایط جنگ، آوارگی، بی‌خانمانی و رخدادهای طبیعی مانند سیل و زلزله در وضعیت آسیب‌پذیری قرار می‌گیرند. در چنین مواقعی کتاب‌خوانی یکی از موثرترین فعالیت‌هاست. هم به دلیل اینکه اوقات فراغت آنان را به بهترین شکل پر می‌کند و هم تاثیر درمانی دارد.

کودکانی که با انتخاب آگاهانه، کتاب برای درمان در اختیارشان قرار می‌گیرد در مواجهه با کتاب چند مرحله را پشت سر می‌گذارند؛ وضعیت‌های مشابه خود را شناسایی و درک می‌کنند و از طریق همانندسازی وضعیت خود با وضعیت‌های مشابه که در کتاب‌ها آمده، درک بهتری از وضعیت خود پیدا می‌کنند. آنان همزمان با آگاهی به وضعیت خود امکان بروز احساسات خود را پیدا می‌کنند و از اینکه تنها افرادی نیستند که دچار چنین مسائل و مشکلاتی هستند، احساس آرامش بیشتری می‌کنند و با جذب تجربه‌های دیگران کم‌کم به راه حل‌های درونی دست می‌یابند و توانایی بیشتری برای مقاومت یا مبارزه در برابر وضعیت دشوار خود می‌یابند. بسیاری از دغدغه‌ها و دل‌مشغولی‌های بچه‌ها با خواندن کتاب حل می‌شود، چراکه به نوعی و به شکلی جواب پرسش‌هایشان را می‌گیرند.

برای نمونه؛ می‌توان از کارکرد درمانی قصه‌های پریان سخن گفت. قصه‌های پریان با کارکرد روان‌شناختی گونه‌ای مهم از قصه‌ها هستند که برای سامان‌دهی ذهنی مخاطب از ویژگی و جایگاه خاصی برخوردارند. این افسانه‌ها کمک می‌کنند تا آشفتگی و عدم‌امنیتی را که از سوی محیط پیرامونی و همچنین حیات روانی کودک به او تحمیل می‌شود، به تدریج حذف شود.

قصه‌های پریان به کودکان می‌گویند برای کشف هویت خویش از پیکارهای پرخطری که بدون آن‌ها هرگز کسی قادر به کشف هویت حقیقی خویش نیست، نهراسند. قصه‌های کهن مانند نخودی، ماه‌پیشونی، حسن‌کچل، سیندرلا، سفیدبرفی و... ، به ساختن سرشت کودک از راه تشویق انتخاب میان خوب و بد نمی‌پردازد، بلکه به او امید می‌دهد که ضعیف‌ترین‌ها هم

می‌توانند در زندگی پیروز شوند. مخاطب کودک همراه با نخودی، ماه‌پیشونی، حسن‌کچل، سیندرلا، سفیدبرفی و... به سفر می‌رود تا خود را کشف کند و برای گذر از خردسالی آماده شود. گفتن قصه‌های پریان را می‌توان از دوران زندگی کودکان نوباوه یعنی سه سالگی آغاز کرد.

تاثیر کتاب‌خوانی بر هوش‌های چندگانه

بر اساس نظریه هوش‌های چندگانه **هوارد گاردنر** مهارت‌های پایه‌ای انسان مبتنی بر هوش‌های مختلف؛ هوش زبانی-کلامی، هوش منطقی-ریاضی، هوش بصری - فضایی، هوش موسیقایی - موزون، هوش بدنی - جنبشی، هوش برون‌فردی و هوش درون‌فردی است. بر اساس نظریه گاردنر مجموعه این هوش‌ها به فرآیند یاددهی-یادگیری کمک می‌کند. خواندن کتاب همراه با فعالیت‌های گوناگون برای کودکان از شیرخوارگی بر رشد هوش‌های چندگانه آن‌ها تاثیر بسزایی دارد. برای نمونه در کتاب **آدم کوچولوی گرسنه**، نویسنده پیر دلی، تصویرگر سسیل هود ریزیه، مترجم کلر ژوبرت و ناشر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، آدم کوچولوی گرسنه دنبال سیر کردن شکمش است، ولی هیچ چیز توی خانه ندارد. حتی پولی ندارد تا نان بخرد. او به سراغ نانوا می‌رود تا نان بگیرد و نانوا در ازای نان می‌خواهد که او برایش آرد بیاورد. آسیابان گندم می‌خواهد، کشاورز پشکل و اسب علف و زمین آب، رودخانه هم تمیزی و نظم. در این کتاب کودک با تجارب تازه‌ای از دنیای اطراف و نیازهایش آشنا می‌شود. نیازهایی خیلی معمولی که برای بدست آوردن هر کدام از آن‌ها زحمتهای فراوانی کشیده شده است. خواندن این کتاب به‌ویژه اگر همراه با

فعالیت‌های طراحی شده بر اساس آن باشد، موجب تقویت هوش زبانی- کلامی، هوش منطقی و هوش برون‌فردی کودک می‌شود.

تاثیر کتاب‌خوانی بر هوش هیجانی (هوش عاطفی)

هوش هیجانی (EQ) توانایی شناسایی، درک، استفاده و مدیریت هیجانات و عواطف، شناخت عواطف دیگران یا تقویت حس همدلی و برقراری ارتباط با دیگران است. هوش هیجانی با هوش یادگیری و ثبت اطلاعات (IQ) متفاوت است. هوش هیجانی به کودکان کمک می‌کند تا احساسات خود را بشناسند، نیازهای دیگران را درک کنند و در موقعیت‌های تهدیدکننده و خطرناک، واکنش مناسب‌تری برای نجات خود انجام دهند.

سه چهار سال اول زندگی کودک، مغز او از نظر پیچیدگی، به اندازه‌ای رشد می‌کند که در همه دوران زندگی، هیچ‌گاه به این میزان رشد نخواهد کرد. در طی این دوره، نسبت به دوران بعدی زندگی، فراگیری مطالب اساسی با سهولت بیشتری انجام می‌شود و جالب است بدانیم در پیشاپیش تمام آموخته‌ها، فراگیری عاطفی قرار دارد. بنابراین لازم است با صحبت کردن با کودک شیرخوار، مکث و توجه کردن به بیان احساسات و هیجان‌های او، دادن فرصت تمرین هیجان‌ها به او در محیط بازی و نوازشگری، نطفه‌های ارتباط اجتماعی و پرورش هوش هیجانی را در او به‌وجود آوریم.

با توجه به شاخص‌ها و نقاط عطف رشد کودک در هر مرحله کودکی می‌توانند هوش هیجانی کودک را تقویت کنند. کتاب خواندن برای کودکان از شیرخوارگی یکی از عوامل رشد هوش هیجانی آن‌هاست. اگر کودکان بتوانند مسائل را با روابط درون‌فردی خود تطبیق دهند، امکان درک و همدلی بیشتری خواهند داشت.

تمرین‌های فرهنگی از جمله مهم‌ترین آن‌ها یعنی کتاب‌خوانی در تقویت این احساسات بسیار تاثیرگذار است، زیرا کودک با شنیدن داستان درون شخصیت‌های داستانی فرو می‌رود و او را احساس می‌کند. در واقع، کودک با شنیدن یک زندگی، مثل این است که خود آن را زندگی کرده است. بنابراین کودک در ارتباط با کتاب‌خوانی توانایی شناخت احساسات خود و دیگران و نام‌گذاری آن‌ها و چگونگی برقراری ارتباط با دیگران را به دست می‌آورد.

برای نمونه؛ کودک با شنیدن کتاب **بوسه‌هایی برای بابا**، نویسنده فرنسس واتس، تصویرگر دیوید لگ، مترجم مینا پورشعبانی و ناشر مبتکران، احساسات خود را می‌شناسد. بچه‌خرس مثل خیلی از بچه‌های زیر سه چهار سال، موقع خوابیدن، بداخلاقی می‌کند و بهانه می‌گیرد. راهی که باباخرسی در برابر بهانه‌های بچه‌خرس انتخاب می‌کند، نوعی بازی است. او از بچه‌خرس یک بوس گنده می‌خواهد. در این کتاب باباخرسی هیجانات منفی کودک هنگام خواب را بدون بداخلاقی و بد رفتاری به بازی شیرینی بدل می‌کند. در این داستان کودک چگونگی بیان احساساتش را در بیان احساسات بابا و بچه‌خرس تجربه می‌کند.

برای نمونه؛ کودک با شنیدن کتاب **آموس در سرزمین تاریکی**، نویسنده آن کورته، تصویرگر ژانیک کوت، مترجم سید محمدمهدی شجاعی و ناشر نیستان، یاد می‌گیرد که دیگران جدا از او ممکن است حس دیگری داشته باشند و او باید سعی کند احساسات دیگران را بشناسد. کوآلایی به نام آموس که در شهر سیاه و سفیدی که دیگران به دلیل رنگارنگ بودن به او چپ‌چپ نگاه می‌کنند، گیر افتاده است. کودک با شنیدن داستان این کوآلا متوجه می‌شود، متفاوت بودن اشکال ندارد. او درک می‌کند که

همدل شدن با دیگری دیدن جهان از نگاه اوست.

برای نمونه؛ کودک با شنیدن داستان **تک و تنها تو** دنیای **به این بزرگی!**؛ نویسنده اولف نلسون، تصویرگر او اریکسون، مترجم فریده خرمی و ناشر آفرینگان، می آموزد چگونه هیجان‌ات خود در غم، شادی، بی‌حوصلگی، را مدیریت کند. در این داستان وقت مدرسه تمام شده اما از پدر و مادر خبری نیست. برادر بزرگ خودش به خانه می‌رود اما با در بسته روبه‌رو می‌شود. او به مهدکودک می‌رود و برادرش را به خانه می‌آورد. حالا این دو برادر باید برای خود پناهگاهی درست کنند تا در غیاب پدر و مادر زندگی‌شان را بگذرانند. برادر بزرگ‌تر سعی می‌کند با احساس مسئولیت و مهربانی از برادر کوچکش مراقبت کند. برادر بزرگ می‌تواند احساسات خود مانند عصبانیت، ناامیدی یا آشفتگی ذهنی را مدیریت کند.

به‌طور کلی در فضای صمیمی و جذاب کتاب‌خوانی کودکان یاد می‌گیرند که درباره خودشان چه احساسی داشته باشند و چگونه آن را درک کنند و چگونه آن را ابراز کنند.

متخصصان بر نقش هوش هیجانی در کمک به کودکان برای تبدیل شدن به بزرگسالانی که بتوانند با مهارت با دیگر افراد جامعه ارتباط برقرار کنند، تاکید دارند.

تاثیر کتاب‌خوانی بر پرورش مهارت‌های تفکر

در سال‌های اخیر پرورش مهارت‌های تفکر به‌ویژه در کودکان جایگاه و اهمیت ویژه‌ای یافته است. تفکر هر نوع فعالیت ذهنی است که به تدوین یا حل یک مسئله، تصمیم‌گیری و فهم مطلب کمک می‌کند. در همین زمینه نظریه‌پردازان و پژوهشگران به شناخت و تبیین تفکر در کودکان و مهارت‌های اساسی آنان با نام‌هایی مانند تفکر منطقی، تفکر خلاق، تفکر انتقادی و تفکر فلسفی موضوع

را بررسی کرده‌اند. از میان انواع تفکر اما تفکر فلسفی به دلیل جایگاه ویژه در پرورش درست اندیشیدن و حل مسئله بیشتر توجه اندیشمندان را جلب کرده است. یکی از راه‌های تقویت مهارت‌های تفکر فلسفی در کودکان استفاده از داستان و قصه است. پیشگامان تفکر فلسفی در کودکان اعتقاد دارند ادبیات کودک ابزاری برای آموزش فلسفه به کودکان است. در قصه‌ها و داستان‌های ادبی کودک می‌تواند جست‌وجو کند، مفاهیم گوناگون را درک کند، رابطه علت و معلولی در کنش‌های شخصیت‌های داستانی را تمرین کند و به تجربه تعامل و همدلی با دیگران بپردازد.

تقویت سواد خواندن و پرورش خلاقیت

کتاب‌خوانی برای کودکان از شیرخوارگی موجب تقویت سواد خواندن و در نتیجه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مقاطع گوناگون حتی دانشجویان می‌شود. آزمون جهانی پرلز و همچنین آزمون تیمز هر سال از طرف آموزش و پرورش کشورهای مختلف در مدارس برگزار می‌شود. آزمون پرلز، سواد خواندن را اندازه می‌گیرد و آزمون تیمز سواد علمی کودکان را، یعنی سواد علوم و ریاضی را می‌سنجد.

سواد خواندن تحت عنوان «مهارت و توانایی درک و استفاده از صورت‌های مختلف نوشتاری مورد نیاز جامعه یا ارزشمند برای افراد»، تعریف شده است. مطالعه پرلز بر سه جنبه از سواد خواندن دانش‌آموزان متمرکز می‌شود: فرآیندهای درک مطلب، اهداف خواندن و انواع رفتارها و نگرشها نسبت به خواندن.

آزمون پرلز، در مقطع چهارم ابتدایی انجام می‌شود؛ چرا که در این مقطع، بناست که سواد خواندن کامل شده باشد. یعنی کودکان بتوانند متن را بخوانند، بفهمند و از آن استنباط داشته

باشند. در این آزمون دو نوع خواندن را از هم تفکیک می‌کنند: خواندن اطلاعاتی (برای کسب دانش و...) و خواندن ادبی. متأسفانه، دانش آموزان ایرانی در چند دوره که در این آزمون جهانی شرکت کرده‌اند، پایین‌ترین رتبه‌ها را کسب کرده‌اند و این نشان دهنده آن است که سوادِ خواندن بچه‌های ایرانی از میانگین جهانی پایینتر است.

در کنار این آزمون، در مطالعات پرلز، تمام عواملی را که در سوادِ خواندن موثر است، مورد بررسی قرار می‌دهند. بخشی از این عوامل به شرایط محیطی و زیستی و امکانات سخت‌افزاری بستگی دارد: مثل نوع مدرسه، امکانات آموزشی و... اما بخشی از این عوامل به کتاب و کتاب‌خوانی مربوط می‌شود. برای نمونه؛ تحقیقات پرلز نشان داده است، بچه‌هایی که برای سرگرمی کتاب داستان و رمان می‌خوانند، در سوادِ خواندن عملکرد بهتری دارند و همچنین در همه جای دنیا بچه‌هایی که پدر و مادرِ اهل مطالعه دارند، سطح سوادِ خواندنشان بیشتر از بچه‌های دیگر است.

جالب است بدانیم در سال ۲۰۱۱ برای نخستین بار، اجرای مطالعات تیمز و پرلز به‌طور همزمان در کشورهای عضو برگزار شد. نتایج آن در سه درس ریاضی و علوم و خواندن، قابل تامل بود. همزمانی این دو آزمون باعث شد کشورهای دیگری که در این آزمون‌ها ثبت‌نام کرده‌اند بتوانند تاثیر سطح سوادِ خواندن دانش‌آموزان را در میزان پاسخ‌گویی به سوالات ریاضی و علوم، بسنجند. این همزمانی نشان داد کودکانی که در آزمون پرلز عملکرد بهتری دارند، در آزمون تیمز هم عملکرد بهتری دارند. به بیان دیگر کسانی که در سوادِ خواندن عملکرد بهتری دارند، در درس‌هایی مانند ریاضیات و علوم هم عملکرد بهتری دارند. اگر کسی در خواندن که یک

مهارت پایه و اساسی است قوی نباشد، در خواندن تمام متون دچار مشکل میشود. بسیاری از مشکلاتی که در سطح دبیرستان با آن روبه‌رو می‌شویم، یا حتی در دانشگاه و دیگر سطوح علمی مواجه هستیم این است که می‌خوانیم اما متوجه نمی‌شویم. یعنی سواد و مهارتِ خواندن پایین است. جالب است بدانیم که هیچ چیزی بهتر از خواندن سرگرم‌کننده، مهارتِ خواندن را تقویت نمیکند.

تاثیر کتاب‌خوانی بر ایجاد لذت فعال

کودک فعالانه در خواندن کتاب شرکت می‌کند، در عین حال لذت هم میبرد و معنا و جهان کتاب را می‌تواند تغییر دهد. کتاب به‌خصوص ادبیات به اندازه تجربه‌ها و آرزوهای بشری تنوع دارد و همین به کودک خلاقیت می‌بخشد. از این رو کتاب، **لذت فعال** ایجاد می‌کند یعنی کودک را به تکاپو، فکر، تحلیل و بازآفرینی سوق میدهد.

تاثیر کتاب تدریجی، فعالانه، مشارکتی و پایدار است، اما تاثیر رسانه‌های دیگر از جمله تلویزیون بر مخاطب آنی و لحظهای است. کودک هنگام تماشای فیلم یا کارتون ممکن است لذت ببرد اما اسیر رسانه می‌شود. زیرا تلویزیون است که تصمیم میگیرد، فیلم یا کارتون را کی قطع کند و کی از سر بگیرد. مخاطب در برابر آنچه می‌بیند و می‌شنود منفعل و در صورت جذاب بودن آن چنان تحت تاثیر قرار می‌گیرد که امکان نگاه انتقادی یا تحلیلی ندارد. برخلاف رسانه‌هایی مثل تلویزیون هیچ شکلی از سلطه را بر کودک اعمال نمی‌کند و به همین دلیل است که لذت فعال ایجاد می‌کند.

تاثیر اقتصادی کتاب‌خوانی

تحقیقات جدید دانشگاهی در ایتالیا نشان می‌دهد کودکانی که در

معرض کتاب‌های بیشتری هستند و اوقات فراغت خود را به خواندن کتاب می‌گذرانند در بزرگسالی درآمد بیشتری کسب می‌کنند و فرصت‌های شغلی بهتری خواهند داشت. محققان تخمین زدند که آموزش و تحصیلات تأثیر بسیاری بر رفتار و طرز برخورد کودکان در بزرگسالی دارد. افراد، برای انجام کار دقیق و درست و یافتن فرصت‌های شغلی بهتر، نیاز به شانس ندارند. داشتن فرصت‌های مناسب شغلی، در گرو داشتن سواد انجام کار در یک رشته خاص و دانش کلی سخن گفتن، طرز برخورد و اخلاق کاری فرد است. آموزش در یک رشته خاص، در محیط‌های آموزشی از جمله مدرسه و دانشگاه صورت می‌گیرد اما طرز سخن گفتن و اخلاق کاری را، می‌توان با خواندن کتاب و سنجش تفاوت انسان‌ها در شرایط مختلف از طریق کتاب‌های متفاوت دریافت کرد.

تأثیر کتاب‌خوانی از نوع داستان بر ارزش‌های اجتماعی

در تأثیر کتاب‌خوانی بر هوش هیجانی دانستیم که خواندن داستان برای کودکان، حس همدلی آن‌ها را افزایش می‌دهد. شنیدن داستان دانش کودک را نسبت به زندگی در دنیای پیرامونی‌اش از جمله دیگران را افزایش می‌دهد و باعث می‌شود کودک شباهت‌ها و تفاوت‌های خود را با دیگران درک کند. خواندن داستان ادبی برای کودکان او را به سمت ارزش‌های اجتماعی سوق می‌دهد و حس اینکه همیشه دیگران را غریبه پندارد، کاهش می‌دهد. داستان در بسیاری موارد، این قدرت را دارد که چطور و چگونه فکر کردن، انسان‌ها از جمله کودکان را تغییر دهد و قدرت درک دیگران و ایجاد زمینه تفاهم را فراهم کند و انسانیت را به سمت یک همدلی عظیم سوق دهد به طوری که شاهد جهانی

بشر دوستانه و صلح‌آمیز باشیم.

در این راهنما گوشه‌هایی از تاثیرات اجتماعی و فردی کتابخوانی با کودکان گفته شد. مربی کتابخوانی با کودکان می‌تواند آثار کتابخوانی با کودکان را پس از مدتی کوتاه به صورت روزانه مشاهده کند. زیرا کتابخوانی به عنوان یک تمرین فرهنگی می‌تواند زندگی ما از جمله کودکان را تغییر دهد.

منابع:

۱. بلیک مور، ارولین و وستون رامیرز باربارا. خواندن با نوزاد و نوپا، چگونه به نوزاد و نوپای خود کمک کنیم تا دنیای واژه‌ها را کشف کند؟. مترجم زهره قایینی. تهران: موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، ۱۳۹۳.
۲. پاول اس. کاپلان. روان‌شناسی رشد سفر پر ماجرای کودک. مترجم مهرداد فیروزبخت. تهران: موسسه خدمات فرهنگی، ۱۳۸۱.
۳. پاول هنری ماسن و دیگران. رشد شخصیت کودک. مترجم مهشید یاسایی. تهران: کتاب ماد وابسته به نشر مرکز، ۱۳۸۰.
۴. دبیرخانه جام باشگاه‌های کتابخوانی کودک و نوجوان، دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و کتابخوانی، معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ زیر نظر علی‌اصغر سیدآبادی. چرا باید بچه‌ها کتاب بخوانند؟: بحث‌هایی درباره فواید فردی و اجتماعی کتابخوانی در بین کودکان و نوجوانان. تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۵.
۵. دبیرخانه جام باشگاه‌های کتابخوانی کودک و نوجوان. فهرست کتاب‌های برگزیده ویژه مهد کودک و پیش‌دستانی.
۶. نورتون دونا. شناخت ادبیات کودکان گونه‌ها و کاربردها از روزن چشم کودک (دو جلد). ترجمه منصوره راعی و دیگران. تهیه شده در موسسه فرهنگی هنری خانه ترجمه کودکان و نوجوانان - تهران: قلمرو، ۱۳۸۲.